

О. О. Безкопильний
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Л. П. Сущенко
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ПРО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ
ВИЩОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ**

У сучасних умовах, що характеризуються стрімким зростанням наукових знань, інформатизацією і інтелектуалізацією суспільства, орієнтацією держави на модернізацію вищої фізкультурної освіти, особлива увага, на думку автора, приділяється якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. В умовах модернізації вищої фізкультурної освіти гостро постає потреба розроблення здоров'язберезувальних технологій, що мобілізують ресурсний потенціал учасників освітнього процесу на досягнення цілей нової освітньої парадигми. У зв'язку з цим сприяння здоров'язбереженню як процесу, зорієнтованому на самореалізацію особистості, стає стратегією розвитку здоров'язберезувальних технологій у вищій школі.

Ключові слова: формування готовності, майбутні вчителі фізичної культури, здоров'язберезувальна діяльність, вища фізкультурна освіта.

Безкопильний О. О., Сущенко Л. П. О формировании готовности будущих учителей физической культуры к здоровьесберегательной деятельности как приоритетное направление высшего физкультурного образования.

В современных условиях, которые характеризуются стремительным ростом научных знаний, информатизацией и интеллектуализацией общества, ориентацией государства на модернизацию высшего физкультурного образования, особенное внимание, по мнению автора, уделяется качеству профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в высших учебных заведениях. В условиях модернизации высшего физкультурного образования остро появляется потребность разработки здоровьесберегательных технологий, которые мобилизуют ресурсный потенциал участников образовательного процесса на достижение целей новой образовательной парадигмы. В связи с этим содействие здоровьесбережению как процессу, ориентированному на самореализацию личности, становится стратегией развития здоровьесберегательных технологий в высшей школе.

Ключевые слова: формирование готовности, будущие учителя физической культуры, здоровьесберегательная деятельность, высшее физкультурное образование.

Bezkoptylny O., Sushchenko L. On the formation of readiness of the future teachers of physical culture to health saving activity as a priority higher athletic education.

In modern terms, which are characterized by the swift increase of scientific knowledge, informatization and intellectualization of society, orientation of the state on modernization of higher athletic education, the special attention, in opinion of author, is spared to quality of professional preparation of future teachers of physical culture in higher educational establishments. In the conditions of modernization of higher athletic education the necessity of development of health saving technologies which mobilize resource potential of participants of educational process on achievement of aims of new educational paradigm appears sharply. In this connection assistance of health saving as, becomes strategy of development of health saving technologies a process, orientated on self-realization of personality at higher school.

The special value in health saving of rising generation has activity of teacher of physical culture. For high-quality implementation of health saving functions he must be the transmitter of high culture of health and constantly perfected in this direction: to promote the level of knowledge in industry of culture of health; to seize abilities and skills of health saving activity; to acquire in a civilized manner-health experience, enrich it new ideas and technologies; to develop and realize the health saving programs in the process of professional activity.

Forming of readiness of future teachers of physical culture to health saving activity is directed on: providing of the motivational setting of students on creation of active positive attitude toward strengthening and maintenance of health of schoolboys; organization of scientifically-research activity of students is with the purpose of decision of tasks, related to health saving activity; introduction of the educed and in theory reasonable pedagogical terms of preparation of future teachers of physical culture is to health saving activity at basic school.

Keywords: formation of readiness, future teachers of physical culture, health saving activity, higher athletic education.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень та публікацій.

Сучасний соціокультурний простір характеризується зміною пріоритетів і цінностей, особливим значенням здоров'я суб'єктів освітнього процесу, як гарантії якості громадського розвитку, що загострює необхідність вдосконалення системи вищої фізкультурної освіти, яка підпорядкована законам здоров'язбереження учасників освітнього процесу. Модернізація вищої фізкультурної освіти, яка визначається сучасним рівнем соціально економічного розвитку українського суспільства, спрямована на вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі.

Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі розкриваються у працях вітчизняних учених, зокрема О. Ю. Ажиппо, Л. О. Демінської, П. Б. Джуринаського, Є. А. Захаріної, Л. І. Іванової, Р. П. Карпюка, Л. П. Суцzenко, О. В. Тимошенка, Б. М. Шияна та ін.

З позицій сьогодення сутність поняття «здоров'я» представлено в понятійному апараті наукових дисциплін: медицини (Н. М. Амосов, Г. Л. Апанасенко, І. І. Брехман та ін.), психології (Л. С. Виготський, А. Маслоу та ін.), валеології (Е. Н. Вайнер, В. В. Колбанов та ін.), педагогіки (О. Д. Дубогай, Л. П. Суцzenко, Л. Г. Татарникова та ін.). Зарубіжні дослідники (J. P. Allegante [6], L. Kann [7], T. Lynch [8], E. M. Slirpcevich [9] та ін.) приділяють увагу питанням, пов'язаним з зміцненням і збереженням здоров'я. Аналіз праць науковців дозволив: відобразити змістовні характеристики здоров'я як стану повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, здатність зберігати стійкість організму в умовах, що змінюються, зберігати і розвивати функції організму, оптимальну працездатність і соціальну активність людини, її прагнення до відтворення здоров'я; виявити основні компоненти у структурі здоров'я.

Формулювання мети дослідження

Визначені аспекти окреслюють *мету статті*, яка полягає у характеристиці особливостей формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як пріоритетний напрям вищої фізкультурної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз системи шкільної освіти вказує на досить широкий спектр чинників, що негативно впливають на здоров'я учнів: підвищення обсягу та інтенсивності тижневого навчального плану, зростання числа нових предметів, що вводяться у загальноосвітніх навчальних закладах, нових програм і підручників, орієнтованих на обдарованих школярів і школярів з високими навчальними можливостями; створення нових інноваційних освітніх установ (гімназій, ліцеїв, спеціальних шкіл і класів з додатковим і поглибленим вивченням предметів), що не враховують правила здоров'язбережувальної педагогіки; низька ефективність консультування і просвіти в системі педагогічного здоров'язбережувального супроводу шкільної освіти; недостатня професійна компетентність вчителів фізичної культури щодо застосування здоров'язбережувальних технологій; пасивна позиція вчителів у проведенні здоров'язбережувальних позакласних і позашкільних заходів; слабо розвинена система інтеграції змісту предметів, орієнтованих на формування здорового образу і стилю життєдіяльності; недостатність інформаційних ресурсів з комплексного підходу до розроблення і реалізації програм здоров'я; зниження обсягу та якості профілактичної роботи серед учнів; низька рухова активність, яка негативно позначається на психофізичному стані учнів; недостатня ефективність міжвідомчої співпраці школи з громадськими організаціями з охорони здоров'я. Усе це сприяє прояву надмірного психофізичного перевантаження у школярів і довготривалому відновленню їх фізичних, психічних і моральних сил. У зв'язку з цим школі потрібний здоров'язбережувальний спосіб навчання дітей і підлітків, потрібні цілеспрямовані наукові дослідження щодо реалізації здоров'язбережувальних технологій, методик і програм, які повинні мати системний характер і орієнтувати освітню практику на відновлення, збереження і примноження індивідуального здоров'я школярів. Тому з цією метою у процесі професійної підготовки необхідно формувати готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності.

З позицій сьогодення ефективність освіти, вважає О. І. Глебова, пов'язано з високими показниками здоров'я особи [2, с. 9]. Ця вимога до освіти у сучасному світі продиктована соціально-економічними умовами. Вислів «У здоровому тілі – здоровий дух» слід розуміти таким чином: спроби вирощення інтелекту нації є марними, коли під загрозою знаходиться життя народу (В. В. Колбанов). Здоров'я стає показником якості і ефективності освіти, який у зв'язку з негативною динамікою стану здоров'я учасників освітнього процесу повинен займати відповідне провідне місце.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури і нормативних документів показав, що установка на здоров'язбереження закладена на рівні особистісних результатів оволодіння основною освітньою програмою і передбачає формування ціннісних орієнтацій школярів на здоровий спосіб життя і становлення умінь протистояти негативним зовнішнім впливам. Це стає можливим, якщо знання і уміння щодо збереження власного здоров'я, а також засновані на них дії здоров'язбереження, формуються в навчально-виховному процесі, в цілому, і при викладанні окремих шкільних предметів.

Особливе значення у здоров'язбереженні підростаючого покоління має діяльність вчителя фізичної культури, який володіє знаннями про здоров'язбережувальні технології, різні засоби і форми рухової активності, який здатний формувати позитивне ставлення школярів до занять фізичною культурою та організувати їх здорове дозвілля. Традиційні засоби фізичної культури, вказує Л. В. Байкалова, надають можливість формувати у школярів передусім інтерес до виконання фізичних вправ, організувати педагогічно цілеспрямовану дію не лише у школі, але й у сім'ї, за місцем проживання та в середовищі однолітків [1, с. 6].

Для якісного виконання здоров'язбережувальних функцій вчителю фізичної культури необхідно бути носієм високої культури здоров'я і постійно вдосконалюватися в цьому напрямі: підвищувати рівень знань у галузі культури здоров'я; оволодівати уміннями та навичками здоров'язбережувальної діяльності; набувати культурно-оздоровчого досвіду, збагачувати його новими ідеями і технологіями; розробляти і реалізовувати у процесі професійної діяльності здоров'язбережувальні програми.

С. П. Романова трактує поняття «здоров'язбережувальна діяльність вчителя фізичної культури» як процес, спрямований на отримання ним нових педагогічних сенсів цієї діяльності за рахунок створення умов, сприяючих збагаченню культурно-оздоровчих знань та досвіду, усвідомленню себе суб'єктом здоров'язбереження, прийняттю і реалізації цінностей культури здоров'я [5, с. 10]. Вченою з'ясовано сутність здоров'язбережувальної діяльності вчителя фізичної культури: змістоутворювальним компонентом цієї діяльності є культура здоров'я, яка відображає його обізнаність в галузі здоров'я і здоров'язбережувальної діяльності, спрямованість на активну діяльність щодо підвищення резервів

власного здоров'я і здоров'я учнів, уміння проводити фізкультурно-оздоровчу діяльність та здатності транслювати своїм учням здоров'язбережувальний досвід засобами фізичної культури та спорту [5, с. 8].

С. Ю. Путров приділяє увагу з'ясуванню сутності біосоціальних технологій впливу на здоров'я людини, розглядаючи їх як «складне організаційно-функціональне явище, побудоване на науково-технологічній основі системного забезпечення ефективної життєдіяльності людини за допомогою культивування біосоціальних технологій формування, збереження, реабілітації і збагачення здоров'я людини, що має тонкий механізм синтезу різних форм і типів реабілітування в єдину відкриту мультимодальну систему; з'ясовано фактори впливу: біологічних (тобто фізично і екологічно безпечних чинників) і соціальних (тобто освітніх, корекційних, психолого-педагогічних) підходів, методів та засобів – на всі елементи структури здоров'я людини, тобто реабілітаційного процесу як системи загалом» [4, с. 5]. На його думку, «кінцевою ж метою проектування і застосування біосоціальних технологій впливу на здоров'я людини є формування, збереження, реабілітація і збагачення здоров'я людини, окремої нації або етносу, населення специфічних регіонів і планети загалом; досягнення ж цього результату забезпечується двома шляхами: в одному випадку – завдяки впливу на біологічний стан організму людини, що віддзеркалюється запрограмованими діями особистості у сфері професійної діяльності, а у другому – завдяки впливу на соціальні чинники, що забезпечують передбачувану реакцію організму людини» [4, с. 5].

Основними принципами сприяння здоров'язбереженню особистості в умовах педагогічної освіти, на думку О. Р. Кокоріної, є: принцип науковості, що визначає наукове знання як знання фундаментальних ідей, концепцій, законів і закономірностей сприяння здоров'язбереженню особистості, знання провідних педагогічних теорій, основних категорій і понять здоров'язбережувальної педагогіки, процесів становлення здорової особистості в реальному соціокультурному і освітньому просторі; принцип системності, що розглядає теорію, систему понять, тенденцій, суперечностей, законів і закономірностей у взаємозв'язку і взаємозалежності, динаміку розвитку усіх компонентів сприяння здоров'язбереженню особистості, залежно від ефективності реалізації їх на кожному рівні; принцип регіоналізації, що розглядає соціально-економічні умови розвитку регіону, клімато-географічні умови, місцеві і національні особливості функціонування не лише педагогічної освіти, але й функціонування регіональної освітньої системи в цілому; принцип варіативної, що припускає на різних рівнях сприяння здоров'язбереженню та з'ясування змістових, діяльнісних і організаційних можливостей для задоволення професійно-особистісних потреб; принцип спрямованості освітнього процесу на суб'єктний розвиток і саморозвиток, який допускає проектування і реалізацію навчальних програм і здоров'язбережувальних технологій; принцип адаптованості, який вказує, що прояви здоров'я особистості залежать від специфіки адаптивної ситуації, у зв'язку з цим цей принцип сприяє реалізації можливості адаптації індивіда до умов професійної освіти через створення середовища для його адаптації особи в освітньому просторі вищого навчального закладу; принцип педагогічної доцільності, що дозволяє студентам диференціювати цінності на рівні аналітичних і оцінювально-прогностичних умінь, встановлювати педагогічно доцільні відносини, регулювати міжколективні і внутрішньокілективні стосунки та передбачати результати цієї взаємодії [3, с. 36].

ВИСНОВКИ. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності спрямоване на: забезпечення мотиваційної установки студентів, створення активного позитивного ставлення до зміцнення та збереження здоров'я школярів; організацію науково-дослідницької діяльності студентів з метою вирішення завдань, пов'язаних зі здоров'язбережувальною діяльністю; впровадження виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ вбачаємо у теоретичному обґрунтуванні моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байкалова Л. В. Подготовка учителя физической культуры к формированию здорового образа жизни школьников средствами подвижных и спортивных игр автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Л. В. Байкалова. – Барнаул, 2004. – 21 с.
2. Глебова Е. И. Здоровьесбережение как средство повышения эффективности обучения студентов вуза: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Е. И. Глебова. – Екатеринбург, 2005. – 19 с.
3. Кокорина О. Р. Здоровьесбережение личности в условиях высшего педагогического образования: автореф. дис. на соискание учен. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / О. Р. Кокорина. – М., 2012. – 40 с.
4. Путров С. Ю. Биосоциальные технологии влияния на здоров'я людини: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / С. Ю. Путров. – К., 2016. – 30 с.
5. Романова С. П. Организационно-педагогическое сопровождение здоровьесберегающей деятельности учителя физической культуры: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / С. П. Романова. – Кемерово, 2010. – 20 с.
6. Allegrante J. P. In search of a new ethic for health promotion / J. P. Allegrante // Health Education and Behavior. – 2006. – Vol. 33. – No. 3. – P. 305.
7. Kann L. Health education: Results from the School Health Policies and Programs Study 2000 / L. Kann, N.D. Brener, D.D. Allensworth // Journal of School Health. – 2001. – Vol. 71 (7). – PP. 266-278.
8. Lynch T. Health and physical education (HPE): Implementation in primary schools / Timothy Lynch // International Journal of Educational Research. – 2015. – Vol. 70. – PP. 88-100.
9. Sliepcevich E. M. School health education: Appraisal of a conceptual approach to curriculum development / E. M. Sliepcevich // Journal of School Health. – 2001. – Vol. 71 (8). – PP. 17-21.